

**BIBLIOTECA
CULTURII
AROMÂNE**

www.proiectavdhela.ro

Dr. Svetla Rakshieva

ВЪОБРАЗЯВАНЕ
НА
ИДЕНТИЧНОСТТА

In the communication the problem of identity and identity-patterns – such as national and ethnic in the context of the socialist state (represented by the Peoples` Republic of Bulgaria) is taken into consideration. The part of minorities or more precisely – of ethnic communities - is represented by „Aromanians-case” in the period 1944 – 1989. The attention has been focused upon the concrete ways and forms of behaviour of Aromanians suggestive for the preservation and keeping of ethnic/national identity of this group and any kind of ways to display and demonstrate it within the borders and in the terms of Bulgarian socialist state.

First the position and attitude of Bulgarian socialist state due to Aromanians particularly is briefly presented: what was the general ideological dogma that had been pressed upon Bulgarian nationalism and respectively – upon Bulgarian society during the period of socialism; how did that fit the official state policy; what were Aromanians allowed and forbidden – how could be drawn the perimeter of their identity within the contemporary Bulgarian nation; what were the ways and means of Bulgarian socialist government for ignorance, stigmatizing and assimilation of this community. Respectively – what kind of illusions did socialist government implicate and create and what reality they encountered.

In this topics the behaviour of Aromanians as the representatives of a small cultural group and ethnic dispersion in respect of keeping and defending their self-consciousness and identity has been emphasised. In fact, how do Aromanians at their rather specyfic stage of a proto-nationalism imagine their national/ethnic identity in socialist Bulgaria? As a result of expropriation and compulsory sedentarization in towns, coinciding with modernization, after the adoption of new living-standards and getting education in socialist Bulgaria, the process of an inevitable and rapid „voluntary” assimilation had been started. What were the aspects, the images in which Aromanians make their investments to imagine and save their national identity : what particularly is the role of ethnic`s proper name/denomination of nationality, folklore and traditions, religious piety, especially - of mother tongue, social status (position) and morality standards as an ethnicity-marker for carrying out the contituity of Aromanians ethnue throughout socialism. Finally – what actually were their own illusions and phantoms vs. reality in the national state of People`s Republic Bulgaria.

Въобразяване на идентичността. Из житието на армъните в социалистическа България¹

Обект на внимание в този доклад е проблемът за идентичността (етническа и национална) и нейните метаморфози в социалистическата държава и в частност - в Народна Република България. Ролята на малцинствата или по-точно - на етническите общности, е представена от „Армънския случай“ в периода 1944 - 1989. Изборът на армъните не е никак случаен. За разлика от повечето малцинства или етнически общности в България (с изключение може би единствено на евреите и циганите), типологично представляващи етнични групи, армъните представят като етническа структура един изключителен и твърде специфичен феномен - етнодисперсия, пръсната по целия Балкански полуостров. Това е изконната форма на съществуване на етноса, която не се еманципира и консолидира в нация, и с това провокира изследователския интерес към анализа на поведението на една неинституционализирана и досега общност - в контекста на собствена държавност и нация - сред отдавна установените и утвърдените държави и национални идентичности на Балканите.

Вниманието се фокусира върху поведението на общността на армъните като показател за оцеляването и съхранението, отстояването на етническата им идентичност, към начините и формите, средствата за „въобразяване“ на тяхната общност (в нейната цялост), както и на начините и средствата за разкриването, демонстрирането ѝ в условията на социализма в България.

В края на 40-те и началото на 50-те години в България окончателно е утвърден сталинският модел на обществено-политическо развитие. Марксизмът-ленинизмът се превръща в официална държавна идеология. Ръководната роля на БКП е наложена във всички сфери на политическия живот. Сливането на партията с държавата и нейният всеобхватен контрол върху всички сфери на обществения живот и човешката личност определят тоталитарния характер на политическата система.

Политиката на Партията и държавата спрямо малцинствата е функция от външната политика и тази по националния въпрос. Прилагането на новите идеологически и политически постановки изкрystalизира в курс към *изграждане на единна и монолитна българска социалистическа нация*. Държавната политика и партийната линия в тази насока са постоянни и непоколебими, ето защо и поетият курс е твърд и праволинеен, без да разкрива никакви особени промени, освен към задълбочаване на тенденцията към хомогенизация. Все пак някои от формулировките заслужават да бъдат маркирани.

Първоначално (до образуването на НАТО и на Варшавския пакт) прекият диктат на СССР над България изисква решаването на националния въпрос според учението на Сталин. **1951г.** отбелязва **тенденцията** по отношение на турското малцинство, показателна и за останалите: *чрез политически и битови средства то следвало*

да бъде интегрирано към нацията ни. Тук биват прилагани всички начини за осъществяване не на прокламираната, а на *реалната линия* спрямо „другите.“ Желаното от БКП *интегриране на малцинствата* цели да бъде изградена „*мононационална*“ държава (Мутафчиева 1994: 28 - 29). Но ако за турците то е стимулирано чрез привилегии в образователната и културната сфера, съвсем не е така по отношение на другите малцинства и по-конкретно – на армъните.

Промени в статута пак на турското малцинство, разкриващи генералната стратегия на партийната и държавна политика, донася още **Априлският пленум от 1956 г.**, чието решение е: „*Българските турци са неделима част от българския народ.*“ Сиреч, тяхната *културна автономност* трябва да бъде *редуцирана*, за да се *вляят в социалистическата нация*. В тезисите на Т. Живков от октомври 1958 г. е обявена борба срещу „*проявите на национализъм и религиозен фанатизъм.*“

През 60-те години все във връзка с постигането на *нация монолитна*, чиято характеристика е „*морално-политическото единство,*“ вдъхновено от „*патриотизъм,*“ продължава с все сила *атеистичният натиск* над християни и мюсюлмани, провеждан от номенклатурата (Мутафчиева 1994: 29).

Израз на стремежа на БКП да реши кардинално малцинствения проблем е залегнал и в **Живковата конституция от 1971 г.** В нея терминът „*малцинство*“ е отпаднал, за да бъде заменен с по-благозвучния израз „*граждани от небългарски произход*“ (чл. 45, ал. 7). Тази тенденция се задълбочава по-нататък с **партийната постановка за „единна социалистическа българска нация.“**

Кулминацията е през 1977 г., когато Партията обявява, че **България била вече „почти изцяло от един етнически тип (Sic!) и върви към пълна хомогенност.“** В същата година се изселват още 62 000 турци, а **Т. Живков** твърди, че **националният въпрос в страната е окончателно решен** (Мутафчиева 1994: 31).

При такава идеологическа и политическа макрорамка ясно е, че от всички малцинства и етнически общности в НРБ през периода на социализма, реално управляващите държат сметка и се съобразяват изключително с турското малцинство, главно поради неговата многочисленост и значение като демографски фактор. Останалите малцинства остават в сянка, а обектът на нашето внимание – общността на армъните - твърде малобройна, за да привлече вниманието, и размесена в общата маса на латино-говорещото население – т.нар. „*власи,*“ **фактически е неразличима**, следователно и „*невидима,*“ т.е. **на практика несъществуваща за властимащите.** Оттук не е чудно, че армъните като етно-културна общност са били напълно игнорирани през целия период на социализма от 1944 до 1989 г., а техните права и възможности да демонстрират етническата си идентичност – сведени до нула.

След 09.09.1944 г. – до края на 40-те години, всякакви легални организации на армъните (главно с просветен и културен характер) са закрити под натиска на държавата. Спрени са и техните периодични издания. Румънските училища в България са затворени. Независимо от сближаването между НРБ и Румъния и „*братските*“ отношения между младите народни демокрации, скрепени и с културна спогодба, през 1948 г. в хода на акцията по пресичане пътищата на чуждата,

предимно империалистическата западна пропаганда, чиято жертва стават още 4 чужди училища в столицата (американски, френски, италиански и австрийски колеж), е закрит и Румънският лицей – очевидно вследствие и на неизживени наслоения на национализма от междувоенния период (Лалков 1996: 428, 451. Срв. Атанасова 1998: 162- 163; Нягулов 1995: 59- 69). Така като единствен обединителен център за общността остава да действа (с прекъсвания) румънската църква „Св. Троица“ в София.

В крайна сметка при социализма в България на армъните е предоставена от властта единствено възможността да обозначат своята различност, етническата си идентичност, чрез официалната паспортна регистрация за произход като „власи.“ И тази възможност им е отнета след 1970 г., когато официално определението за национална идентичност бива заменено с това за гражданство, превръщайки автоматично всички в „българи.“

По начало на комунистическата догматика е чужда идеята за различието, другостта. Не случайно Б.Андерсън обобщава, че „за марксистката теория *национализмът* се оказва *неудобна аномалия* и именно затова той е много по-голяма степен *игнориран*, отколкото тематизиран“ (1998: 19). В марксистко-ленинската теория и практика се проявява стремеж да се превърне идентичността – индивидуална и колективна – в социално-класова категория като се подмени самата ѝ основа, нейните източници. Етническата и културната идентичност, базираща се върху корени, съзнание за общ произход, споделено минало и общи специфични елементи на културата е изтласкана на заден план, за да бъде подменена от „правилната“ идентичност, основаваща се върху социално-класовия произход и реализация в обществото, партийната принадлежност и абстракциите за пролетарския интернационализъм и социалистическия патриотизъм.

По отношение на армъните начинът на социалистическото управление да ги „интегрира“ е като ги асимилира – мирно, безкръвно, в мълчание. За разлика от съдбата на турското малцинство, в армънския случай няма открита конфронтация с управляващите, няма явен конфликт. Армъните не са подложени на репресии или преследвания поради идентичността си, а просто са потопени в забравата (тъй като са неразличими), игнорирани и по този начин – обречени на бърза асимилация и акултурация. Лишена от възможности, средства и начини за съществуване и възпроизвеждане, идентичността им е потисната и задушавана, оставена да угасне от само себе си поради липса на въздух и пространство.

Историческият и социален опит от „ерата на социализма“ обаче реално доказва, че идеята за изграждане на единна монолитна хомогенна социалистическа нация се оказва химера, една от големите илюзии на управляващите. „Армънският случай“ в частност е един нагледен пример за това, че етническата идентичност или националната принадлежност – тази „най-универсална легитимна ценност с политическия живот на нашето време“ (Б.Андерсън 1998:19), не се променя под натиск не само когато е атакувана с открито насилие, а и когато се използват дискретни и рафинирани методи за потискането и заличаването ѝ.

Непосредствено след 09.09.1944 г., още в първите години след установяването на новата власт и експроприацията, и колективизацията, и политическите репресии, и преследването по религиозни и други причини, и разчистването на лични сметки на местна почва, т.е. репресивните мерки по утвърждаването на новия строй и по осъществяването на „диктатурата на пролетариата,” се възприемат от армъните в полето на етничността и се свързват неизбежно с различността на групата. Мерките на народната власт се възприемат като заплаха за общността, атака срещу идентичността дотолкова, доколкото те засягат кардинално всички сфери на живота: традиционните им поминъци, начин на живот, патриархални порядки, традиции и обичайна система, жизнено пространство, обитавана среда. Това естествено обуславя негативната нагласа на общността като цяло спрямо управлението и комунистическата идеология. Не можем да отминем живия биографичен разказ.

1/ „Много го гонеха свекъра ми. Той търгуваше с овце и като им ги конфискуваха овцете всичките – така ни отидоха парите! Та го затвориха, па ни искаха пари... И колко за овците дадохме ний! Колко... – да знаеш ти! Колко пари съм спечелила от труд, от икономия – и ни ги взеха! Ни разпуска, ни нищо! Така си отидоха. И да ти кажа, че така ги мразех, и до днеска ги мразя комунистите!” 2/ „Най-напред ний купихме радио в Дорково! И идваха да слушат къде пускаме „Свободна Европа.” И за тва много на третираха. О-о-о! Да знаеш ние колко тормоз сме яли от..., от..., от... комунистите! Мъжа ми от тях са притесни, та така... Тука кат дойдахме – в Пещера – на свобода! А там – в Дорково, се на страх бехме! Дойдат, та викат го в Съвета. За нас беше обидно – нито е лъжец, нито е крадец, нито е батакчия, нито нищо! Чесен, трудолюбив... Ама – защо да говори за опозицията – тва беше! Еми... и той си па в плъти в на свекър ми идеята и си държеше на една идея, като си определи една партия – и така си беше. И на третираха много! И... много тормоз и много пари и изядоха комунистите! И тва е!” 3/ „Пък да ти кажа колко сме ги хранили тея пусти партизани... Дойдат – ти земат кравата от двора и ша я заколат, ша я издат, и ти нема да кажеш! Ай си казала – главата и ти отрежат! Така праиха. ... И по мандрите ходеха. Ама от тях ние нищо не сме зимали – от страх! Беше на страх... да земим народни пенсии. Такива сме ние – власите! Поддържали сме ги, ама... си икаме:” Ами ко падне тая власт?” С такова намерение (нагласа) бехме, чи... нема да векува. А то, пустото, па – много векува! Колко услуги сме правили на тая власт – нищо ние благо не сме видяли! И да ти кажа – още я мразя тая власт! Ма да ти кажа защо! Защото кат ни зимаха нивите – ний бехме ги купили с кръв..., със пот..., със мизерия, сме яли само хляб и картофи, без олио! Да си купим ниви, да имаме, да сме богати, да не сме сиромаси. И накрая – да ми ги земат нивити, гато са наложи да ги изпользваш, да живееш, да... Ги зима ТКЗС-то и правихме къщата така мизерно... И като каза мъжа ми : „Ша бягам от тва село! Не искам да живея тука!”... Ходихме най-напред надалече – по стопанството в Балкана. Със конете вече – кат зимаха нивите, зимахме коне. После като рекоха – и конете да ни ги земат... Ни ги зимаха, ама питаиш ли как ги скрихмех?! Се в Балкана, пудкриени, идим в някое стопанство... И не се връцахме у дома. На горското стопанство работихме да си спасим конете. Одохме по гората като..., като..., като... айдуци! Ама те зимаха парите от хората, ама ние – ни мож да земеш, та да са храниш, ми трябва да работиш, за да са храниш!” 4/ „Да го приемат

сина ми монтьор в завода, трябва характеристика от селото, от Дорково. И какво написаха в нея – че „той (бащата) напусна селото... и със съпругата му. И не са активни борци за Партията.. Че сме бягали. И сме им напуснали селото, и не искат в ТКЗС-то!“ И, значи, тука – в Пещера, не го приемат.” (Пещера, Л.Попова, 76 г.).

Реакцията и отношението към режима се превръща в разграничителен критерий за отстояването на собствената идентичност, за предаността към „своето.“ Най-драстичен пример в този план представя „случаят Антон,“ при който една част от общността бива остракирана като изменници, заради участието им в партизанското движение, а след 09.09.1944 г., благодарение на заслугите си към властта, осъществили бърз напредък в партийната и държавна йерархия за сметка на загърбването на влашката си идентичност. Пряка последица от това е прерязването на пъпната връв от страна на родствениците им в Западните Родопи и изключването на Антон и Пирдоп от ендогамния кръг.

В началния етап отутвърждаването на народно-демократичната власт ясно се очертава стремежа на армъните към „затваряне,“ капсулиране, към запазване на вътрешния интегритет на общността, „чистотата на кръвта“ чрез затягане на ендогамията, към запазване чистотата на духовния ѝ облик (традициите на патриархалния порядък, моралните норми, ценностните стандарти), добродетелите, традиционната сфера на жената, ролята на семейството и рода. (Момчетата – домакини и майки в дома, „няма да се учат за даскалици!“ Момчетата – стопани на стоката, с овцете и конете в Балкана. Няма да стават учени. Няма да стават „българи!“ Пещера).

Доколкото влашкият индивидуализъм трудно се съвместява с колективизма на социалистическите преобразования, масовизацията на ТКЗС през 1958 – 1959 г. и експроприацията – отнемането на стадата на власите, стават причина за масова миграция към града. Тук действуват други фактори за асимилация. Формулата за въздействие върху общността е „социализъм плюс модернизация.“ В търсене на нов поминък, нови професии, младото поколение бързо осъзнава връзката образование – социална реализация, а старите разбират, че не може да се спре новото. Така сред армъните настъпва примирение и се поставя началото на „доброволната асимилация.“ Прогресивно нарастващият процент смесени бракове разяждат общността и довеждат до разводняване на кръвта. Хибрида носи отначало названието „влахо-българи,“ след това – „българо-власи“ и накрая само „българи.“ В процеса на „българизация“ се осъществява относително бързо интегриране в нацията-приемник и допускане на двойна идентичност – в смисъл на разграничение между „национална“ принадлежност – българска и етническа – армънска, а по-нататък - и смяна на идентичността.

При такава тотална атака срещу идентичността – в какво се инвестира, за да бъде тя съхранена, да бъде продължен континуитетът на общността, или – как се „въобразява“ идентичността?

Етнонимът. Въпреки отмяната на регистрацията „влах“ след 1970 г. и липсата на адекватна графа за етническа принадлежност при преброяванията, названието

армън` се запазва и до края на социализма като интегрално за цялата група и разграничител спрямо други сродни общности (Дунавските власи), т.е. то продължава да бъде активно като общо самоназвание на този етнос, етноним. Дори и младото поколение, родено и получило образованието си в България, потомците на доминиращите отдавна смесени бракове, които вече заявяват, че *се чувствуват българи* и „превключват“ идентичността си, също осъзнават принадлежността си към общността и продължават да са носители (макар и не активно) на определението *армън`*. Едва след 1989 г. армъните получават нов шанс за свободно самоопределение и изразяват готовност да декларират етническата си идентичност и да се борят за признаването ѝ в българското общество именно с етнонима *армън`*.

Традициите и фолклорът на армъните в хода на социалистическата модернизация и налагането на нови жизнени и културни стандарти, се превръщат в културно-историческо наследство. Но дори и така те не са допуснати до представяне и възпроизвеждане на регионални и национални фестивали и събори на народното творчество в България, като изява на културната специфика на общността. Те също се затварят в границите на общността и дори – в още по-стесненото пространство на семейството и рода. От обредността, свързана с жизнения цикъл само сватбата чрез отделни особено колоритни и зрелищни елементи, запазва репрезентативни функции в обхвата на локалната общност. Сватбата е и повод да се възкреси семейната и родовата памет, да се припомнят песните, а чрез тях – и езика, историята вплетена във фолклора. Традиционната култура и фолклорът през този период се запазват в паметта на живите носители – старата генерация. Опитите за събиране и съхранение на песенното творчество са редки изключения с твърде ограничен мащаб поради трудността за регистрирането и записването му.

Колективната памет и историята са друг репер за въобразяване на общността. Старата генерация е живата памет на общността. Тя ревниво пази и възпроизвежда митовете за произхода, историческите предания и песни за разпръскването и странстванията на армъните на Балканския полуостров, спомена за корена на всеки род и пътя, изминат до последната овладяна територия, до България, възприета вече като нова „родина.“ **В колективната памет ярко се открояват образите на Пинд и Грамос** като стара обща родина, където армъните са били обединени и са преживели своето велико време и започнали своето възраждане, на славния Москополе като тяхна „столица.“ **В много версии Македония (по-рядко Тесалия), превърнала се в убежище за армъните след разгрома на Москополе и вторичен център на разселване,** е представена като сърцевина на тяхната етнична територия. В колективната памет е запазен конкретен и жив спомена за родовия корен, **свързан с определен район или селище в Македония.** Този спомен е предаден и на младото поколение и играе значителна роля при конструиране на моделите на етническата му идентичност през периода на социализма. Той има голямо значение за въобразяване общността на армъните в нейната цялост – не само на Балканите, но и в Европа и по целия свят. От особен интерес са алтернативните **варианти на историята** на отделни части от диаспората, създадени още при социализма от армъни – възпитаници на

Румънския лицей или получили специализирано образование, като коректив на официалната историческа наука, отразяващи собствените виждания и представи на групата, образите и символите чрез които се „въобразява“ идентичността, общността (Пещера, Ракитово, София).

Религиозността е също опорна точка за идентичността на армъните. Независимо от прокламираната свобода на вероизповеданието, партийните и държавни структури твърдо и последователно налагат атеизма и атеистичното възпитание, съчетани със системата от граждански ритуали, разработвани и доукрасявани на висше държавно равнище. В тези условия дефанзивната позиция на общността залага и на една друга отличителна характеристика, изтъквана често като нейна изконна добродетел – дълбокото религиозно чувство, предаността към християнството и почитането на религиозния култ. Ето как е изразено това от информаторите. *„През режима – комунистическия, не ни даваха да одим на черква, нали ни забраниха - да не ги венчаваме. И така – само с граждански брак... Ама ний си вярваме и си ги венчахме. И тогава изключиха мойта снаха от Комсомола“* (Ел.П., 76 г., Пещера). *„Като етническа група аз не я определям като мощна, голяма група, но тя си има своите привилегии (достоинства). Е – аз съм пет пъти кум ставал, на всички кумци децата все аз ги кръщавах! Щото чак после стана модерно тва – да се ходи по черкви! Но аз още щом съм се родил, и баба ми ме взима и отива! Нито условията, тия дето беха при социализма...(го позволяваха) – не се тачеха тия работи! Ама са християни власите! Бабата земе детето, без да знаят, закара го, кръстат го – и тва е. Нема нито един влах некръстен! Нема влах некръстен! Нема такъв! ... Значи тия работи са много засилени там. Дали защото е по-малка групата, всеки знае другия, знае чийо дете си, знае родителите ти, дедите ти...“* (М.Х., 36г., Велинград). В този аспект като един от символите на „въобразената“ общност, неин обединителен център, остава да действа (макар и с прекъсвания) Влашката църква „Св.Троица“ в София.

Езикът. След прехода към модерността и упадъка на традициите и фолклора, езикът остава главен разграничителен маркер за армъните в България. Няколко години след закриването на Румънския лицей и малко преди Априлските повеи, армъните изпращат делегация до ЦК на БКП (др.Ж.Живков) и Президиума на НС (др.Г.Кулишев), за да измолят неговото възстановяване, с надеждата, че така децата им ще имат възможността да изучават майчиния си език. Във връзка с поетия курс да не се говори вече за малцинства, в писмения отговор от ЦК на БКП се предлага единствено факултативно изучаване на майчиния език само в началния курс (от I до IV клас), в един от двата града с най-компактни армънски колонии – Велинград или Пещера. Армънската общност не се съгласява с това твърде орязано предложение, тъй като не вижда възможности за продължаване на образованието в средния и гимназиалния курс, което единствено, според техните виждания, би осигурило ефективно запазването на езика, а чрез нея и на идентичността. Тази позиция се оказва фатална грешка. Никакви следващи постъпки не дават резултат. Въпреки срещите на партийно-правителствени делегации на най-високо равнище, Румънският лицей в София не е възстановен, а в отговор е закрыта и Българската

гимназия в Букурещ (Щ.П., Пещера). Така или иначе Румънският институт и особено Румънският лицей в София, поне за част от общността – „елита,” в годините на социализма остава един от символите за въобразяване на армънската идентичност (Щ. Попов води внучката си в лицей, за да ѝ го покаже и да ѝ разкаже историята му.).

Така *армъняц* `никога не е допуснат и преподаван в училище, път при богослужение (дори и в Румънската църква в София) или използван при официални контакти извън общността. Той се „затваря” изцяло в границите на общността и остава активен единствено в рамките на вътрешната ѝ комуникация. В този аспект армъните се чувствуват особено потиснати и пренебрегнати от управляващите, като се смятат за по-зле третирани и от турското малцинство в България.

Въпреки че говоренето на *армъняц* ` извън дома не е било санкционирано или забранявано през целия период на социализма в България, през 1984 – 1985 г. в хода на „Възродителния” процес и това право е спорадично нарушено поради изострянето на етническото напрежение в страната (Пещера, Веллингград).

Докато задължителното образование в НРБ през социализма има за следствие стесняването на пространството на майчиния език „отвън,” смесените бракове ерозират най-съкровенията му сфера – тази на дома, на семейството и рода. Младото поколение, родено в България и продукт на социалистическата образователна система практически е загубило майчиния си език. В повечето случаи то може да го разбира, но не е в състояние да го говори, което се преживява болезнено. Най-драматична обаче за същото това поколение се оказва неспособността му да предаде езика на своите деца, както и невъзможността да ги застави да го учат от старата генерация, което се обяснява с липсата на мотивация и социална среда.

Противоположната тенденция по отношение на запазването и предаването на езика се разкрива от старата и средната генерации, които са билингвизални. Те се осъзнават като последни активни носители на езика, респ. – на идентичността и континуитета на общността, доколкото за армъните езикът се оказва последната опора на етничността. *„Нашите деца вече не говорят влашки... Ние оставаме последните живи власи. И след нашата смърт армъните ще се претопат напълно”* (Г.Х., 72г., Пещера). Болезнено ясно осъзнавайки ситуацията, възрастното поколение счита за свой свещен дълг и най-главна задача съхранението на езика.

В заключение – какъв е резултатът от стратегията на общността в периода на социализма, основана върху нейния инстинкт за самосъхранение? Запазва се идентичността и континуитетът на общността, доколкото се запазва континуитетът между поколенията, „живата памет,” т.е. старите – същинските носители на традицията, културната специфика, колективната памет, митовете за произхода, езика, просто надживяват социалистическия строй в България. Независимо от това дали образите, в които се въплъщава (въобразява) са реални или илюзорни, идентичността на армъните въпреки всичко се оказва реална, доколкото успява да се съхрани и до днес.

- Андерсън, Бенедикт 1998 : Въобразените общности. София
- Атанасова, Катя 1998: Арумъни. – В: Общности и идентичности в България, т. 2. София
- Барболов, Георги 2000: Историята на армъните и взаимоотношенията им с българите. София
- Бюксеншютц, Улрих 2000: Малцинствената полтика в България. Политиката на БКП към евреи, роми, помаци и турци 1944 – 1989. София
- Гелнер, Ърнест 1999: Нации и национализъм. София
- Нягулов, Благвест 1995: Проблемът за власите в България между двете световни войни (Политически фактори и аспекти). – Българска етнология. Извънреден брой, 52 – 76.
- Лалков, Милчо 1996: Култура и културна политика на България след Втората световна война. – В: История. 11 клас на СОУ. София.
- Лилова, Десислава 2001: Популярният протонационализъм на българите. – Критика и хуманизъм, кн. 12, 32 – 53.
- Мутафчиева, Вера 1994: Представата за “другия”. – В: Връзки на съвместимост и несъвместимост между християни и мюсюлмани в България. София МЦМКВ.
- Ракшиева, Светла 2001: Корени. Към етническата идентичност на арумъните в България. – Българска етнология, кн. 4,29 – 45.
- Хобсбом, Ерик 1996: Нации и национализъм от 1780 до днес. Програма, мит , реалност. София.

COLOFON

Autorul lucrării SVETLA RASHKIEVA

Titlul lucrării ВЪОБРАЗЯВАНЕ НА ИДЕНТИЧНОСТТА

**VARIANTĂ
DIGITALIZATĂ
DE** Editura Predania/
CP 67, OP 13, București
www.predania.ro
tehnoredactor/ Remus Brihac
concept grafic/ Atelieruldegrafica.ro

PREDANIA